

Jednodniówka okolicznościowa

Rabin wraca na Muranów

Nowym patronem ulicy na warszawskim Muranowie będzie Dow Ber Meisels – zdecydowali stołeczni radni na wniosek Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma. Naczelny rabin Warszawy w latach 1856–1870 był wielkim patriotą, który przez całe życie wspierał walkę o wyzwolenie spod władzy Rosji i dążył do równouprawnienia Żydów z Polakami.

Portret rabina Dowa Bera Meiselsa, litografia, autor nieznany. Ze zbiorów Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma.

Rabin, kupiec, przywódca

Dow Ber Meisels urodził się w 1798 r. w Szczekocinach na Śląsku. Po przeprowadzce do Krakowa został rabinem, podobnie jak jego ojciec. Był także przedsiębiorcą, bankierem – współprowadził dom handlowy na krakowskim Kazimierzu – i przywódcą społeczności żydowskiej. Jako wybitny patriota, korzystał z każdej okazji, aby wspierać dążenia niepodległościowe. Po wybuchu powstania listopadowego uczestniczył w zakupach broni dla oddziałów polskich.

W 1832 r. został naczelnym rabinem Krakowa. Stał na straży judaizmu ortodoksyjnego, a jednocześnie głosił pogląd, że jego wyznawcy powinni dobrze znać język i tradycję kraju, w którym żyją. Zabiegał o zrównanie Żydów z Polakami pod względem prawnym – likwidację podatków obciążających nadmiernie kupców żydowskich i innych dyskryminujących regulacji. Całą swoją pensję rabinacką przeznaczał na potrzeby ubogich. Gdy w 1846 r. wybuchło powstanie krakowskie, w kazaniu w wielkiej synagodze wezwał Żydów do przyłączenia się do powstańców i wzięcia udziału w demonstracjach ulicznych. W tym samym roku został wybrany do Senatu Rzeczypospolitej Krakowskiej.

W 1856 r. Meisels objął funkcję naczelnego rabina Warszawy – największej gminy żydowskiej w Europie. Od początku uważał się zarówno za duchowego, jak i politycznego przywódcę Żydów w Polsce. Nawoływał do przymierza z Polakami przeciw „wspólnemu wrogowi” – carskiej Rosji.

Burzliwy rok 1861

Wielki sprawdzian dla rabina przyszedł w 1861 r. 27 lutego żołnierze rosyjscy otworzyli ogień do uczestników demonstracji patriotycznej, zabijając pięciu Polaków. Meisels dołączył do Delegacji Miejskiej, komitetu społeczności Warszawy, który dążył do uspokojenia nastrojów ludności. Pogrzb Pięciu Poległych z 2 marca zapisał się w pamięci mieszkańców jako wyjątkowe wydarzenie – w uroczystościach wzięli udział duchowni katoliccy, ewangeliccy i rabini, wśród nich Dow Ber Meisels. „Starajcie się o dobro miasta, do którego was przyprowadziłem, i módlcie się za nie, bo w jego dobru będzie wasze dobro” – napisał wtedy w odezwie do rabinów wszystkich miast Królestwa Polskiego, cytując Księgę Jeremiasza.

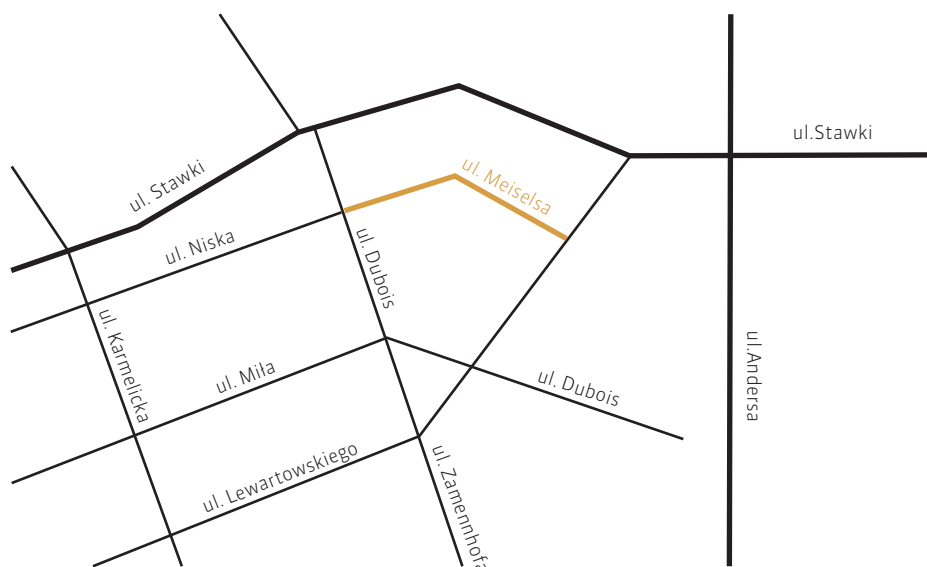
Sytuacja pozostawała napięta. 8 kwietnia żołnierze rosyjscy zastrzelili około 100 uczestników wielkiej demonstracji na Placu Zamkowym – był wśród nich żydowski student Michał Landy. Meisels nadal zachęcał ludność żydowską do solidarności z Polakami i popierania manifestacji niepodległościowych. W żydowski Nowy Rok 6 września mówił w kazaniu:

Nasz przewodnik teologiczny Remu [XVI-wieczny rabin Krakowa Mojżesz Isserles] (...) oznajmia nam,

że rodowitych mieszkańców Polski powinniśmy więcej kochać aniżeli mieszkańców wszystkich innych krajów. Albowiem oni rzeczywiście są naszymi braćmi, synami naszych przodków patriarchów, synami Eranego [Ezawa] i napisał, że suchy nawet kawałek chleba dobry jest ze spokojem w kraju polskim, gdzie nie nienawidzą nas i pozwalają nam trzymać się praw świętego zakonu naszego. Jakoż widzimy, że szczególnie w kraju polskim nasi bracia izraelscy, zachowując serdecznie zakon Boży, dotąd jeszcze stale się trzymają obyczajów przodków swoich, co nie ma miejsca w kraju pruskim i francuskim (...).

Ja więc oświadczam, że obowiązkiem naszym jest, abyśmy kochali synów kraju polskiego i abyśmy nie zapominali tego wszystkiego, w czym nam dobrze wyświadczyli.

W październiku Rosjanie wprowadzili stan wojenny i zbezczeszcili kościoły – w reakcji Meisels nakazał zamknięcie 130 podległych jego władzy warszawskich synagog. Ten kolejny akt solidarności oburzył Rosjan, którzy aresztowali Meiselsa, a także rabinów postępowych Izaaka Kramsztyka i Markusa Jastrowa.

Uwięzienie i wygnanie

„Zamknięcie synagog nie jest niczym innym, jak z góry zamierzonym naśladowaniem zamknięcia kościołów katolickich. Jest to wroga przeciw rządowi manifestacja, mająca na celu pokazać Polakom jedność z nimi tutejszej ludności żydowskiej” – notował na marginesie akt procesu Meiselsa rosyjski gubernator.

Rabini zostali uwięzieni w Cytadeli. Meisels odmówił współpracy z Rosjanami i stanął przed sądem wojennym. Groziła mu kara śmierci przez powieszenie, od której rosyjski namiestnik odstąpił pod naciskami z Wiednia (Meisels był obywatelem Austrii).

Na początku 1862 r. Rosjanie wygnali Meiselsa z Królestwa Polskiego, jednak już po kilku miesiącach zezwolili na jego powrót. Odtąd carska policja nieustannie go śledziła i kontrolowała. Skupił się na studiowaniu Tory i zabiegach o przyznanie Żydom praw obywatelskich. Podczas powstania styczniowego Rosjanie ponownie zmusili go do wyjazdu do Wiednia.

Dow Ber Meisels zmarł w Warszawie w 1870 r. po 14 latach na stanowisku naczelnego rabina miasta. Jego pogrzeb na cmentarzu żydowskim przy ul. Okopowej był kolejną wielką manifestacją jedności Polaków i Żydów pod carską tyranią.

Źródła:

Franciszek Kupfer, „Ber Meisels i jego udział w walkach wyzwolńczych narodu polskiego (1846, 1848, 1863–1864)”, Warszawa 1953.

„Żydzi a powstanie styczniowe. Materiały i dokumenty”, oprac. Artur Eisenbach, Dawid Fajnhauz, Adam Wein, Warszawa 1963.

Rabin Meisels – patron ulic warszawskich

W 1938 r. Dow Ber Meisels został patronem wcześniejszej ul. Kupieckiej, która biegła w pobliżu Ogrodu Krasińskich. Cała zabudowa ulicy została zniszczona przez Niemców w 1943 r. i do dziś nie pozostał po niej ślad.

W Żydowskim Instytucie Historycznym podejmujemy inicjatywę służące upamiętnieniu dziedzictwa polskich

Żydów. Chcemy przywołać postać wybitnego rabina, polskiego patrioty, i utrwalić jego imię wśród lokalnej społeczności, aby stał się symbolem współpracy i przyjaźni polsko-żydowskiej.

Tekst: Monika Krawczyk, Przemysław Batorski

Portret Dowa Beera Meiselsa, fot. Karol Beyer, po 1861. Ze zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Październik

w Żydowskim Instytucie Historycznym
im. Emanuela Ringelbluma

3.10

niedziela

„Weekend seniora z kulturą”
w Żydowskim Instytucie Historycznym im. Emanuela Ringelbluma –
zapraszamy na spacer, oprowadzanie
i wystawy.

obowiązują zapisy

5.10

wtorek

Seminarium naukowe:
dr Paweł Fijałkowski, Plany Warszawy
jako źródło do dziejów Tłomackiego
(do 1876 r.).

godz. 11.00, online

7.10

czwartek

Czwartek na Tłomackiem: Losy
Żydów na Kresach w latach 1941–1945
dyskusja | goście: prof. Andrzej
Żbikowski, prof. Grzegorz Hryciuk

godz. 18.00, online

12.10

wtorek

Seminarium naukowe:
Joanna Tokarska-Bakir o ocalałych
z pogromu kieleckiego.

godz. 11.00, online

14.10

czwartek

Czwartek na Tłomackiem:
Avihu Ronen, „Skazana na życie. Dzienniki i życie Chajki Klinger” | rozmowa
o książce wydawnictwa ŻIH | goście:
dr Maria Ferenc-Piotrowska, Karolina
Jakoweńko | prowadzenie: Karolina
Przewrocka-Aderet

godz. 18.00, online

19.10

wtorek

Seminarium naukowe: Andrzej Krawczyk, Biłgoraj. Mikrohistoria sztetla
godz. 11.00, online

22.10

piątek

Otwarcie dla publiczności wystawy
czasowej „Ukryte oblicze. Gaon z Wilna”

26.10

wtorek

Seminarium naukowe:
Natalia Aleksion, Anatomia antysemityzmu: „Afera trupia” na wydziałach
lekarskich w Europie Środkowo-Wschodniej w okresie międzywojennym.

godz. 11.00, online

Oprowadzanie po wystawie czasowej
„Ukryte oblicze. Gaon z Wilna”.

godz. 18.00, obowiązują zapisy

28.10

czwartek

Czwartek na Tłomackiem:
Gaon, czyli kto? O autorytecie i sile
nauki w judaizmie | goście: Miriam
Goncarska i Jan Doktor | prowadzenie:
Monika Krawczyk

godz. 18.00, online

31.10

niedziela

Oprowadzanie po wystawie czasowej
„Ukryte oblicze. Gaon z Wilna”
godz. 11.00, obowiązują zapisy

**Szczegóły dotyczące
wydarzeń oraz zapisów:
www.jhi.pl**

Godziny otwarcia wystaw:

poniedziałek, środa, czwartek: 9.00–18.00

ostatnie wejście o godzinie 17.00

wtorek: 9.00–20.00

ostatnie wejście o godzinie 19.00

piątek: 9.00–16.00

ostatnie wejście o godzinie 15.00

niedziela: 10.00–18.00

ostatnie wejście o godzinie 17.00

Poniedziałki są dniem
bezpłatnego zwiedzania.

Księgarnia na Tłomackiem jest czynna:

poniedziałek: 10.00–18.00

wtorek: 10.00–20.00

środa–czwartek: 10.00–18.00

piątek: 10.00–16.00

sobota: nieczynne

niedziela: 10.00–18.00

**Żydowski Instytut Historyczny
im. Emanuela Ringelbluma
ul. Tłomackie 3/5**

FB: jewishinstitute

Instagram: jewishinstitute

Twitter: JHIInstytut

יִיִּדישער **ŻYDOWSKI**
היסטאָרישער **INSTYTUT**
אינסטיטוט **HISTORYCZNY**